

Redegørelse afgivet af statsministeren (Mette Frederiksen) den 28. februar 2024

Redegørelse

om

rigsfællesskabet 2024

(Skriftlig redegørelse)

I denne redegørelse til Folketinget orienteres der om Færøernes og Grønlands økonomi samt om regeringens samarbejder, initiativer og fælles indsatsområder med Færøerne og Grønland.

Emnerne i redegørelsen er udtryk for en prioritering, og der er taget højde for andre redegørelser med relation til rigsfællesskabet, herunder R 6 (12/10 2023) om samarbejdet i Arktis, R 4 (12/10 2023) om det nordiske samarbejde 2023 og R 3 (6/10 2021) om grænsehindre i Norden. Der henvises til Redegørelse om rigsfællesskabet 2014 (R 12 8/4 2014) for en orientering om selvstyreordningerne, herunder statens tilskud til Færøerne og Grønland.

1. FÆRØERNE

1.1 Færøernes økonomi

Færøernes økonomi har været i fremgang siden 2011, bortset fra en kort tilbagegang i forbindelse med pandemien i 2020. Beskæftigelsen er høj, og der er ikke ledig arbejdskraft. Den gunstige konjunkturudvikling har de senere år medvirket til overskud i landskassen. I 2024 budgetteres der med balance på landskassens saldo. Finanspolitikken er fortsat ikke holdbar på længere sigt.

Finanspolitisk holdbarhed mv.

Færøernes Økonomiske Råd (Rådet) har den 16. januar 2024 offentliggjort opdaterede beregninger af den finanspolitiske holdbarhed. Rådet vurderer, at der er behov for varige budgetforbedringer på 9 pct. af BNP eller ca. 2 mia. kr. for at sikre balance mellem offentlige indtægter og udgifter på længere sigt. Finanspolitikken er således ikke holdbar. Færøerne står over for et markant demografisk skift. Der er i dag ca. fire personer i den erhvervsaktive alder for hver person i pensionsalderen. I 2060 vil der være godt to erhvervs-

aktive for hver person i pensionsalderen. De demografiske ændringer vil medføre øgede udgifter til bl.a. pension, ældrepleje og sundhedsvæsen.

Det fremgår af koalitionsaftalen af 22. december 2022, at Færøernes landsstyre vil sikre en holdbar og selv bærende økonomi, hvor underskud på de offentlige finanser vendes til overskud, og hvor man år for år kommer tættere på målet om en langtidsholdbar økonomi. Der vil blive udarbejdet et finanspolitisk regelsæt og foretaget omlægninger i ressourceafgifterne i havbrugserhvervet og i fiskeriet. Det fremgår også, at skatteniveauet skal justeres fuldt finansieret til gavn for lav- og mellemindkomstgrupper og for at øge arbejdsudbuddet. Omvendt lægges der op til, at arbejdsugen afkortes med én time hvert andet år, til den er 37 timer. På både det private og det offentlige arbejdsmarked er arbejdstiden 39-40 timer om ugen. På omsorgsområdet lægges der op til, at de lavest lønnede får en lønstigning for bedre at kunne fastholde og rekruttere medarbejdere.

Det er tidligere besluttet, at pensionsalderen på Færøerne forøjes frem mod 2030 fra 67 år til 68 år. Der er dog ikke tale om levetidsindeksering, som Rådet tidligere har anbefalet. Pensionsalderen kan højst stige et halvt år hvert femte år. Rådet har derfor fremført, at det er nødvendigt med flere tiltag, fx at der indføres et finanspolitisk regelsæt, at ressourceafgifterne i fiskerierhvervene øges, at skattefradraget til færinger, der arbejder i udlandet reduceres, og at landskassens tilskud til husholdningernes renteudgifter sænkes, samt at der foretages effektiviseringer på ældreområdet.

Lagtinget vedtog i maj 2023 at ændre ressourceafgifterne på fisk og opdrætsfisk. Det blev samtidig besluttet, at der skal betales afgift for fiskearter, som ikke tidligere har været omfattet. Det er landsstyrets vurdering, at ændringerne vil øge indtægterne til landskassen med ca. 275 mio. kr. årligt eller 1,1 pct. af BNP.

Færøernes Økonomifond blev oprettet i 2011 og har til formål at understøtte en selv bærende økonomi og bidrage til konjunkturudligning. Fonden havde beskedne indtægter frem til 2016, hvor indtægtsgrundlaget blev udvidet til at omfatte en andel af overskuddet i landskassen. I 2018 blev indtægtsgrundlaget udvidet yderligere med indtægter fra fiskeriafgifter. Det nye landsstyre fortsætter opbygningen af fondens formue, som udgjorde godt 1 mia. kr. ved udgangen af 2022.

Statsministeren og lagmanden indgik den 17. januar 2024 hensigtserklæring om overdragelse af Investeringsfonden for Færøerne. Fonden, som er oprettet ved lov i 1964, har

bl.a. til formål at yde lån til investeringer i større offentlige anlæg, som er nødvendige for den færøske erhvervsudvikling, og hvortil midler fra anden side ikke kan tilvejebringes i tilstrækkeligt omfang. Investeringsfondens aktiver udgjorde 653 mio. kr. ved udgangen af 2022. Fonden søges overdraget til Færøerne pr. 1. januar 2025.

Offentlige finanser

Der budgetteres med balance på finansloven for 2024 (FL24), jf. tabel 1.

Tabel 1. Landskassens drifts-, anlægs- og udlånsbudget (DAU), 2018-2024. Mio. kr.

	R 2018	R 2019	R 2020	R 2021	R 2022	Skøn 2023	FL 2024
Indtægter i alt	5.479	5.853	5.762	6.325	6.715	6.950	7.300
- Statens tilskud	642	642	642	642	642	617	592
Driftsudgifter mv.	4.765	4.970	5.538	5.737	6.033	6.350	6.737
Anlægsudgifter	442	454	515	451	488	725	559
DAU-saldo	272	428	-291	138	195	-125	4
Ekstraord. indtægter ¹	301	-144	-7	75	-164	-200	-294
DAU inkl. ekstraord. indt.	573	284	-298	212	31	-325	-290

1. I juni 2018 bortfaldt et statslån på 500 mio. kr., da Færøerne ikke inden dette tidspunkt havde haft indtægter fra olieudvinding, jf. aftale af 10. juni 1998 mellem regeringen og landsstyret.

Kilde: Landsstyreområdet for finanssager (Fíggjarmálaráðið).

Der er på FL24 bl.a. prioriteret et lønloft til de lavest lønende inden for omsorgsområdet, højere grænse for modregning i pension, højere bevilling til folkeskolerne og sundhedsvæsenet, en færøsk naturadministration, en færøsk repræsentation i USA og overtagelse af fyrvæsenet. Der er endvidere gennemført en skatteomlægning for især lav- og mellemindkomster, så det bedre kan betale sig at arbejde. Omlægningen finansieres bl.a. ved øgede grønne afgifter.

Nationalbanken bemærkede bl.a. i sin seneste analyse af Færøernes økonomi, at til trods for flere gode år i færøsk økonomi har der ikke været nævneværdige overskud på den offentlige saldo, og det forventes der heller ikke de kommende år. Den offentlige sektor bidrager derved til at forstærke højkonjunkturen i en periode, hvor den private efterspørgsel er høj, fremfor at bidrage til et mere stabilt konjunkturforløb. At de offentlige finanser ikke er tilstrækkeligt forbedret under højkonjunkturen betyder, at nødvendige tilpasninger udskydes, og man risikerer at skulle gennemføre opstramninger under en lavkonjunktur. De kommende års demografiske udfordringer understreger behovet for, at der tages hånd om kendte udfordringer, og at der samtidig spares op i gode tider, så der er økonomisk manøvrerum til at understøtte økonomien i tilbagegangstider.

Statens tilskud til Færøerne har i perioden 2015-2022 været nominelt uændret på 641,8 mio. kr. årligt. Der har dermed været en real aftrapning i perioden. Landsstyret ønsker, at statens tilskud reduceres nominelt med 25 mio. kr. årligt i perioden 2023-2026. Statens tilskud ventes at udgøre 8 pct. af landskassens samlede indtægter i 2024.

Landskassens bruttogæld udgjorde 3,9 mia. kr. eller knap 15 pct. af BNP ved udgangen af 2023. Landskassen har aktuelt en likviditet i Landsbanken på 4,1 mia. kr., og Færøerne har således en nettoformue på 0,2 mia. kr. Det skal bemærkes, at midlerne i Færøernes Økonomifond indgår i den likvide reserve. Gældsniveauet er internationalt set beskedent, og renten på gælden er lav.

Færøernes internationale kreditvurdering har siden 2019 været på niveau Aa2 med stabile udsigter. I den seneste vurdering fra august 2023 bemærkede Moody's, at en højere rating bl.a. forudsætter et bredere erhvervsgrundlag, der er mindre afhængigt af fiskeriet. En lavere rating kan omvendt blive aktuel, hvis bl.a. relationerne til Danmark svækkes. Det fremhæves i vurderingen, at den stabile relation til Danmark vægter positivt, og at økonomisk støtte fra Danmark anses for meget sandsynlig i tilfælde af likviditetsudfordringer. Færøerne har ansvaret for den økonomiske

politik og beslutter selv, hvordan det offentlige budget finansieres.

Konjunkturudviklingen

Hagstova Føroya (Færøernes Statistik) har i 2023 for første gang offentliggjort tal for Færøernes BNP i faste priser for perioden 2008-2022. Hidtil har der alene været opgjort tal i årets priser. Opgørelsen viser, at Færøernes økonomi har været i betydelig fremgang siden 2011 med en vækst i real BNP på godt 3½ pct. årligt i gennemsnit. I 2020 faldt den økonomiske aktivitet kortvarigt i forbindelse med corona-krisen, men væksten tiltog hurtigt igen og var på 5,4 pct. i 2022.

Rådet skønner i sin seneste rapport, at nominel BNP steg med knap 6 pct. i 2023 og forventer en stigning på 1½ pct. i 2024. Rådets skøn foreligger alene i løbende priser, men det forventes, at Rådet i sine kommende rapporter også vil overgå til at udarbejde skøn i faste priser.

Fremgangen i økonomien er tydeligt afspejlet på arbejdsmarkedet, hvor beskæftigelsen har været stigende i en længere årrække og var på knap 28.750 personer i december 2023. Mere end 80 pct. af befolkningen i alderen 15-66 år er i beskæftigelse, hvilket er blandt de højeste i Europa. Ledigheden har siden juni 2022 været på ca. 0,7 pct., og der er således reelt fuld beskæftigelse. Fremgangen på arbejdsmarkedet de senere år skyldes i høj grad tilgang af udenlandsk arbejdskraft.

Det er Rådets vurdering, at de begrænsede ledige ressourcer på arbejdsmarkedet udgør en væsentlig barriere for fortsat høj økonomisk fremgang.

Stigningen i forbrugerpriserne på Færøerne er aftaget fra godt 10 pct. i 2. kvartal 2022 til 2,8 pct. i 4. kvartal 2023. Det er især prisudviklingen på importerede fødevarer og olie samt udgifter til bolig, der har medvirket til inflationen.

Fiskeri og havbrug udgør drivkræfterne i Færøernes økonomi, og eksporten af fisk omfatter knap 95 pct. af vareeksporten. Den økonomiske fremgang har især baggrund i øgede fangster i det pelagiske fiskeri (makrel, blåhvilling og sild) og større mængder laks fra havbrug. Fiskeerhvervene har samtidig de senere år været begunstiget af meget høje eksportpriser. Det afspejles også i et historisk højt niveau for vareeksporten, der udgjorde 9,5 mia. kr. i de første tre kvartaler af 2023 eller knap 40 pct. mere end i samme periode for to år siden.

Boligpriserne på Færøerne er gennem en årrække steget kraftigt. Udviklingen har bl.a. været drevet af højere indkomster, lavt renteniveau og øget indvandring af arbejdskraft. Boligudbuddet er samtidig ikke fulgt med under opsvinget. Der var i 2023 tegn på opbremsning i boligpriserne. Husholdningernes realløn er blevet udhulet af inflationen, og renterne er steget. De fleste boligejere har variabelt

forrentede lån, og højere renter får derfor hurtigt gennemslag.

De færøske banker har ifølge Nationalbanken opbygget kapital siden 2017, og afstanden til de risikobaserede kapitalkrav er således noget højere end tidligere. Sammen med en øget indtjening styrker det bankernes modstandskraft, hvis økonomien rammes af en krise.

Færøernes befolkning er siden starten af det økonomiske opsving i 2011 vokset med godt 6.400 personer eller 13 pct. og udgjorde 54.547 pr. 1. december 2023.

1.2 Justitsområdet på Færøerne

Retten på Færøerne og Færøernes Politi er i 2023 blevet tilført midler til bunkeafvikling af straffesager indbragt for Retten på Færøerne. Disse midler er bl.a. anvendt ved anklagerassistance fra danske kredse.

Færøernes Politi har i dag ikke adgang til politiets sagsstyringsystem, POLSAS. Udrulningen af POLSAS til Færøernes Politi skal forbedre sagsbehandlingsløsningen og understøtte en ensartet sagsbehandling på tværs af rigsfællesskabet. Udrulningen forventes påbegyndt i 2024. Derudover arbejder Færøernes Politi på at etablere en ny indendørs skydebane, som forventes taget i brug i 2024.

Kriminalforsorgen har i 2023 etableret et internt psykologkorps, som understøtter Færøerne med bl.a. supervision, debriefing, bistand af den lokale ledelse med udvikling af konkrete tiltag til forebyggelse af PTSD og andre psykiske belastningsreaktioner. Kriminalforsorgen har i 2023 arbejdet på at forbedre forholdene i arresten på Færøerne, herunder beskæftigelsesmulighederne for de indsatte. Derudover er muligheden for at indføre afsoning på egen bopæl med elektronisk fodlænke blevet afdækket. Justitsministeriets udkast til lovforslag om indførelse af en fodlænkeordning har været behandlet i Lagtinget i efteråret 2023 og forventes fremsat for Folketinget i begyndelsen af 2024. Kriminalforsorgen har desuden indledt dialog med en privat aktør på Færøerne om at etablere udslusningsfængselslignende pladser. I foråret 2023 blev der indgået en samarbejdsaftale mellem kriminalforsorgen og Almannaverkið (socialforvaltningen på Færøerne), der har til formål at styrke myndighedssamarbejdet om de færing, der opholder sig i kriminalforsorgens institutioner i Danmark.

Regeringen og Færøernes landsstyre indgik den 7. juni 2022 hensigtserklæring om at etablere et nyt fængsel på Færøerne. Det følger af regeringsgrundlaget, at der arbejdes efter, at et nyt fængsel kan være etableret i 2029. Den aktuelle planlægningsfase med udarbejdelse af bygge-program forløber indtil medio 2024. Sideløbende pågår analyse af de konkrete forslag til placering af fængslet i dialog med Færøernes landsstyre.

Lov for Færøerne om fuldbyrdelse af straf mv. trådte i kraft den 1. juli 2023. Der er i medfør af lovens bemyndigelsesbestemmelser udstedt en række bekendtgørelser mv.

Den 1. september 2023 trådte en anordning med ændringer af konkursloven i kraft sammen med en række relaterede lovændringer.

Den 22. november 2023 indgik regeringen og alle Folketingets partier en flerårsaftale for domstolenes økonomi for 2024-2027. Der er i aftaleperioden afsat 8,7 mio. kr. til initiativer vedrørende Færøerne. Aftalen har bl.a. afsat midler til en teknisk analyse af muligheden for at forbedre it-understøttelsen af straffe- og skifteretsområderne.

1.3 Udlændingeområdet på Færøerne

Regeringen vil i 1. kvartal 2024 i samarbejde med de færøske myndigheder tage initiativ til at ajourføre indfødsretsgivningen på Færøerne. Den seneste lovændring på indfødsretsområdet, der er ajourført på Færøerne, er fra december 2016.

Efter færøsk ønske indførte Udlændinge- og Integrationsministeriet den 2. september 2023 et nyt selvforsørgelseskrav for opholdstilladelse som medfølgende familie til udenlandske arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende på Færøerne.

I løbet af 2024 vil Udlændige- og Integrationsministeriet efter ønske fra og i samarbejde med Færøernes landsstyre igangsætte udarbejdelsen af en ny udlændingelov for Færøerne.

1.4 Overtagelse af sagsområder

Færøernes landsstyre ønsker at overtage sagsområderne luftfart og søret samt forberede en overtagelse af landslægeområdet. Lagtinget vedtog i foråret 2023 en overtagelse af epidemiområdet pr. 1. januar 2024 samt farvandsafmærkning og fyrvæsen pr. 1. juni 2024. I forbindelse med overtagelsen af epidemiområdet er der indgået en samarbejdsaftale mellem Indenrigs- og Sundhedsministeriet og Heilsumálaráðið (Sundhedsdepartementet).

2. GRØNLAND

2.1 Grønlands økonomi

Grønlands økonomi har været i fremgang siden 2015, og er kommet godt igennem de senere års internationale kriser. Ledigheden er historisk lav, og der er fortsat pres på arbejdsmarkedet. Der budgetteres med betydelige overskud på de offentlige finanser de kommende år, hvilket også skal ses i sammenhæng med de store finanspolitiske holdbarhedsudfordringer, som Grønland står over for på længere sigt.

Finanspolitisk holdbarhed mv.

Naalakkersuisut fremlagde den 17. november 2023 Holdbarheds- og Vækstplan 2, som viser mulige veje til en holdbar økonomisk udvikling i Grønland frem mod 2040-2050. Den økonomiske udvikling i Grønland vil over de næste årtier være præget af fald i arbejdsstyrken og beskæftigelsen. Der bliver færre unge og personer i den erhvervsaktive alder, mens der bliver flere ældre, som lever længere. Det medfører et markant pres på de offentlige finanser.

Grønlands Økonomiske Råd (Rådet) præsenterede i efteråret 2022 en opdateret beregning af den finanspolitiske holdbarhed, der fortsat viser, at de offentlige udgifter vil løbe fra indtægterne, og underskuddet på de offentlige finanser vil over årene stige til et meget højt niveau. Finanspolitikken er ikke holdbar. Ifølge beregningerne vil underskuddet på de offentlige finanser blive på ca. ½ mia. kr. i 2030 og stige yderligere til over 1 mia. kr. årligt fra midten af 2030'erne. Der er således et stort behov for reformer og nye indtægter for at fremtidssikre de offentlige finanser.

Der redegøres i Holdbarheds- og Vækstplan 2 for en række af de væsentligste udfordringer for Grønlands økonomi, herunder på uddannelsesområdet og arbejdsmarkedet. Denne del af planen er baseret på tidligere analyser fra bl.a. Skatte- og Velfærdskommissionen (2011) og Rådet.

Der anvendes mange ressourcer på uddannelsesområdet i Grønland, og flere fuldfører en uddannelse end tidligere, men der er fortsat et betydeligt potentiale for at øge uddannelsesniveaut og arbejdsstyrken. I 2022 havde 41 pct. af befolkningen i alderen 16-74 år en uddannelse ud over folkeskolen, mens 30 pct. af unge i alderen 16-25 år hverken var i uddannelse eller beskæftigelse. Mange unge kommer ikke i gang med en uddannelse eller starter sent, og der er et højt frafald. Rådet har tidligere påpeget, at det er afgørende, at uddannelsesniveaut øges, og at flere får en kompetencegivende uddannelse efter folkeskolen. Uddannelse medfører højere indkomst og udskyder tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet. Det styrker væksten og holdbarheden i økonomien. Naalakkersuisut har bl.a. igangsat arbejdet med en ny uddannelsesstrategi, som skal imødekomme en række af udfordringerne, og forøgelse af uddannelses- og kompetenceniveaut udgør reformspor 1 ud af i alt fire reformspor i Holdbarheds- og Vækstplan 2.

Arbejdsmarkedet i Grønland er udfordret af mangel på både ufaglært og uddannet arbejdskraft. Der er fuld beskæftigelse for alle med arbejdsmarkedsrelevante kvalifikationer, og der har samtidig de senere år været en betydelig rekruttering af ufaglært arbejdskraft fra især asiatiske lande. Det skyldes bl.a. mismatch- og incitamentsproblemer og geografiske barrierer for mobilitet.

Reformspor 2 i Holdbarheds- og Vækstplanen sigter bl.a. på at skabe et mere dynamisk arbejdsmarked. Der er fokus på at lette adgangen til arbejdskraft gennem et øget arbejdsudbud, og der er også fokus på at øge den faglige og geo-

grafiske mobilitet på arbejdsmarkedet. Reformspor 2 består endvidere af indsatser rettet mod at skabe ny erhvervsmæssig vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi. Øget privat beskæftigelse og øget provenu fra skatter og afgifter kan bidrage til en mere holdbar økonomi. En mere flerstrengt økonomi vil samtidig kunne medvirke til en bedre balanceret økonomi, hvor der er mindre risici i forhold til udviklingen i enkelte sektorer. Der er i dette reformspor også fokus på indtægter fra ressourceafgifter på udnyttelse af naturressourcer, bedre tilrettelæggelse af dele af fiskeriet, en ny turismestrategi, udvikling af råstofområdet og udnyttelse af vandkraftpotentialer på energiområdet.

Det vigtigste private erhverv i Grønland målt på beskæftigelse, værdiskabelse og eksport er fiskeriet, som også har stor betydning for landskassens indtægter. Ressourceafgifter fra fiskeriet udgjorde knap 0,5 mia. kr. i 2022. I september 2021 fremlagde Fiskerikommissionen en række forslag til reformer, og Naalakkersuisut har i november 2023 sendt forslag til Inatsisartutlov om fiskeri i høring. Rådet har bemærket, at det er afgørende, at der følges op på kommissionens anbefalinger for at sikre et mere bæredygtigt fiskeri og større samfundsøkonomisk afkast.

Naalakkersuisut har igangsat et arbejde med en ny langsigtet turismestrategi for 2025-2035. Turisme udgør aktuelt kun en mindre del af Grønlands økonomi, men rummer et betydeligt erhvervspotentiale, som dog også kræver en betydelig aktiv indsats. Hotelkapaciteten er aktuelt presset trods de senere års kapacitetsudvidelser, og der mangler arbejdskraft. De nye atlantlufthavne i Nuuk og Ilulissat planlægges i drift hhv. ultimo 2024 og i 2025 og ventes at bidrage til erhvervsudvikling, herunder turisme. Selvstyret ejer to tredjedele af lufthavnene, mens staten ejer en tredjedel. Staten er ud over ejerandel engageret med genudlån og garanti på et lån i Den Nordiske Investeringsbank. Staten medvirker således til at øge projektets finansielle robusthed og reducerer renteudgifter og risiko for selvstyret.

Kontrollen med overflyvende lufttrafik i Grønland i det øvre luftrum varetages i dag fra hhv. Canada og Island. Efter ønske fra Naalakkersuisut arbejdes der for, at en varetagelse af lufttrafikken over Grønland fuldt ud sker fra Grønland fra 2031 ved etablering af en kontrolcentral i Grønland. Varetagelsen af lufttrafikkontrollen ventes at kunne skabe op mod 100 nye arbejdspladser.

Råstofområdet er også et fokusområde for Naalakkersuisut for nye arbejdspladser og indtægter. Der er et mineralpotentiale i Grønland, og der har i en årrække været store forventninger, men der er endnu ikke realiseret minedrift af samfundsøkonomisk betydning.

Naalakkersuisut blev på efterårssamling 2021 bemyndiget til at optage lån til nye vandkraftprojekter ved Nuuk og Qasianguit/Aasiaat. Projekterne vil øge andelen af vedvarende energi i den offentlige forsyning fra ca. 70 pct. til knap 90 pct. Vandkraftprojekterne har et meget stort økonomisk

omfang i forhold til Grønlands økonomi og nødvendiggør betydelig låntagning. Det er i hensigtserklæring af 15. marts 2022 mellem regeringen og Naalakkersuisut anført, at det skal afdækkes, om – og i givet fald hvordan – man fra dansk side kan bidrage i forbindelse med finansiering af projekterne. Det er forventningen, at udgifterne til projekterne vil udgøre 4,1 mia. kr. Arbejdet med at afdække muligt dansk finansieringsbidrag pågår fortsat i samarbejde mellem Finansministeriet og Grønlands Selvstyre, og der er i januar 2024 indgået aftale om et forstærket samarbejde om analyse af finansiering af vandkraftprojekterne.

Reformspor 3 i Holdbarheds- og Vækstplanen omhandler fremtidssikring af den offentlige sektor. Grundelementet i reformsporet er de budgetrestriktioner, der er indarbejdet i budget- og regnskabsloven, som senest blev ændret i 2021. Budget- og regnskabsloven indebærer bl.a., at de samlede bevillinger til drift, tilskud og anlæg på finansloven maksimalt må have en realvækst på 1 pct. i ét år og maksimalt en samlet realvækst på 2 pct. over fire år. Der er samtidig krav om budgetbalance eller overskud for selvstyret og de enkelte kommuner set over en 4-årig periode. Løftet over realvæksten i de offentlige udgifter skærper incitamenterne for selvstyret og kommunerne til at foretage effektiviseringer og øge produktiviteten. Budget- og regnskabsloven har endvidere bestemmelser om håndtering af ekstraordinære indtægter i landskassen, så disse ikke medfører stigninger i de offentlige driftsudgifter. Budget- og regnskabsloven indeholder herudover mål og principper for styring af lånoptagelse, herunder at den offentlige sektor kun kan optage lån, der bidrager til at forbedre den finanspolitiske holdbarhed.

Reformspor 4 i Holdbarheds- og Vækstplanen vedrører reform af skattesystemet, velfærdsydelse samt bolig- og ældreområdet. Det vigtigste fokusområde er her at fremtidssikre pensionssystemet, så det bliver mere robust og socialt afbalanceret. Konkret lægges der i planen op til indeksering af pensionsalderen, så den øges med $\frac{3}{4}$ år, når restlevetiden stiger med 1 år. Den nuværende pensionsalder er 67 år. Med den foreslåede indeksering vil pensionsalderen med den nuværende forventede udvikling i restlevetid være $67\frac{3}{4}$ år i 2038 og $68\frac{1}{2}$ år i 2046.

En gennemførelse af de konkrete reformer og initiativer i de fire reformspor vil ifølge Holdbarheds- og Vækstplan 2 bidrage til at lukke gabet mellem de offentlige indtægter og udgifter og sikre holdbare offentlige finanser på sigt.

Offentlige finanser

Finansloven for 2024 (FL24) er fastlagt inden for rammerne af budget- og regnskabsloven, og der budgetteres med et overskud på drifts- og anlægssaldoen (DA) på 284 mio. kr. eller godt $1\frac{1}{4}$ pct. af BNP i 2024, *jf. tabel 2.*

Tabel 2. Landskassens drifts- og anlægsbudget (DA), 2021-2027. Mio. kr

	R	R	FL	FL	BO	BO	BO
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Indtægter i alt	7.169	7.628	7.623	8.183	8.252	8.270	8.295
- Statens tilskud	3.943	3.986	4.142	4.324	4.324	4.324	4.324
Driftsudgifter mv.	6.812	6.983	7.136	7.383	7.384	7.352	7.350
Anlægsudgifter	496	522	4715	508	541	559	616
DAU-saldo	-140	123	16	291	327	359	330
DA-saldo	-150	113	6	284	317	349	320

Kilde: Grønlands Selvstyre. Finanslov for 2024.

Stigende indtægter fra skatter og afgifter medfører sammen med udgiftsbegrænsningerne i budget- og regnskabsloven, at FL24 udviser et betydeligt overskud på 1,3 mia. kr. i perioden 2024-2027. Det er anført i aftale om finansloven for 2024, at det forventede overskud ikke må skygge for, at de demografiske ændringer i årene efter 2027 gradvist medfører en stor forværring af den offentlige økonomi. Opretholdelse af budget- og regnskabslovens begrænsninger på udgiftsudviklingen kan og skal give et vigtigt bidrag til at imødegå denne udvikling.

På FL24 er det bl.a. prioriteret at styrke den økonomiske ramme på sundhedsområdet forud for et kommende sundhedsforlig. Sundhedskommissionen offentliggjorde den 22. maj 2023 sin betænkning, hvori det bl.a. bemærkes, at sundhedsvæsenet er meget presset på alle fronter: Personale, økonomi, faglig udvikling, ressourceudnyttelse mv. Presset vil tiltage som følge af de demografiske ændringer. Der er samtidig et betydeligt investeringsbehov til bygninger og nyt system til patientjournaler. Der er på FL24 også fokus på bl.a. forbedringer af plejefamiliers vilkår og andre social- og ældrepolitiske tiltag, en mere ligelig udvikling af landet, herunder spredning af anlægsaktiviteter og service på infrastruktur samt uddannelses- og kompetenceudviklingsindsatser for at øge beskæftigelsen.

Statens tilskud til Grønland udgør 4,3 mia. kr. i 2024 eller godt halvdelen af landskassens indtægter. Staten varetager herudover 30 sagsområder, som kan overtages af selvstyret. Områderne omfatter bl.a. finansielle forhold, politi, retsvæsen og kriminalforsorgen. Udgifterne til områder, der kan overtages, udgør skønsmæssigt over ½ mia. kr. årligt for staten. Rigsmyndighederne varetager også områder, som ikke kan overtages inden for rammerne af grundloven. Det gælder bl.a. udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitikken. På forsvarsområdet anvender Danmark over ½ mia. kr. årligt i Grønland. Beløbet stiger yderligere med Arktis-kapacitetspakke, ligesom udmøntningen af det kommende forsvarsforlig også må forventes at medføre øgede statslige udgifter.

Selvstyret, kommunerne og de selvstyrejede selskaber havde i 2022 en samlet rentebærende gæld på 7,3 mia. kr. eller 35 pct. af BNP, mens nettogælden udgjorde 4,0 mia. kr. eller 19 pct. af BNP, hvilket er lavt internationalt set. Gælden er i de selvstyrejede selskaber, mens landskassen har en nettoformue på ca. 1 mia. kr. Den rentebærende gæld er øget betydeligt de senere år i takt med investeringer i de selvstyrejede selskaber og lufthavnsprojekterne i Nuuk og Ilulissat, og den ventes at stige yderligere til knap 9,2 mia. kr. i 2026 som følge af bl.a. forventet låneoptag til vandkraftprojekterne.

Der blev i januar 2024 indgået aftale mellem Grønlands Selvstyre, Den Danske Stat og KommuneKredit, som giver grønlandske kommuner mulighed for at optage lån i KommuneKredit i perioden 2024-2031 på baggrund af en garanti fra selvstyret og staten. Den samlede låneramme udgør 4,0 mia. kr. Låneadgangen giver kommunerne mulighed for at nedbringe deres finansieringsomkostninger til investeringer i bl.a. infrastruktur-, anlægs- og erhvervsprojekter.

Grønland har ansvaret for den økonomiske politik og beslutter selv, hvordan det offentlige budget finansieres.

Konjunkturudviklingen

Grønlands økonomi har været i fremgang siden 2015 og er kommet godt igennem de seneste tre år med pandemi, krigen i Ukraine og energikrise. Fremgangen skyldes især gode tider i fiskeriet og de store bygge- og anlægsinvesteringer i lufthavne og anden infrastruktur, som har holdt aktiviteten oppe. Turismen er samtidig vendt stærkt tilbage, efter at rejserestriktionerne er afskaffet. Det er Rådets vurdering, at der i 2022 var en vækst i real BNP på 2,1 pct., jf. tabel 3.

Tabel 3. Forsyningsbalancen 2019-2024. Årlig realvækst i pct.

	Andel af BNP i 2021	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Privat forbrug	35,8	0,5	0,4	3,2	1,6	1,6	1,1
Offentligt forbrug	45,1	4,0	-1,8	1,4	0,5	0,5	0,5
Bruttoinvesteringer	33,3	46,9	0,4	6,5	-12,6	2,5	-4,3
Eksport af varer og tjenester	35,4	-5,4	-5,6	0,7	4,0	1,5	-1,0
Tilgang/endelig anvendelse	149,7	7,9	-1,9	2,7	-1,5	1,4	-0,7
Import af varer og tjenester	49,7	15,1	-5,8	5,9	-7,2	0,5	-3,0
Bruttonationalprodukt (BNP)	100,0	2,8	0,2	1,3	2,1	2,0	0,6

Kilde: Grønlands Statistik. 2020-2021 er foreløbige tal. 2022-2024 er skøn fra Grønlands Økonomiske Råd fra januar 2024. BNP er foreløbig opgjort til 20,3 mia. kr. i 2021.

Udviklingen i økonomien afspejles på arbejdsmarkedet, hvor ledigheden har været faldende i en årrække og ifølge Rådet kan være nået ned på 2 pct. i 2023. Det er historisk lavt og har medført et stigende behov for udenlandsk arbejdskraft. Der er dog fortsat store regionale forskelle. Presset på arbejdsmarkedet er markant i Nuuk, mens der fortsat er betydelig ledighed på Østkysten og i Sydgrønland, hvor den økonomiske udvikling er væsentlig svagere. Ledigheden er her især betinget af strukturelle forhold. Det er Rådets vurdering, at en løsning af arbejdskraftproblemet vil være den væsentligste økonomiske udfordring i Grønland i de kommende år.

Inflationen er stigende, men fortsat beskeden i forhold til mange andre lande. Energiforsyningen, der i høj grad udgøres af vandkraftværker og olieprodukter med prissikringsaftaler, var medvirkende til, at forbrugerpriserne kun steg med 2,7 pct. i 2022. Rådet forventer, at inflationen for hele perioden 2023-2024 kan blive på ca. 7 pct. Det er med en forholdsvis stor import ikke muligt at afskærme Grønland fuldt ud fra den globale inflation.

Rådet skønner en vækst i real BNP på 2 pct. i 2023 og ca. ½ pct. i 2024. Den økonomiske aktivitet ventes at aftage i prognoseperioden i takt med, at fangstmængderne i fiskeriet ser ud til at stagnere, og investeringerne i infrastruktur toppes. Samtidig kan de højere renter dæmpe de private investeringer, og prisstigninger reducere købekraften og dermed privatforbruget. Det offentlige forbrug ventes at stige moderat i overensstemmelse med budget- og regnskabsloven.

Grønlands befolkning udgjorde 56.696 pr. 1. oktober 2023. Antallet af indbyggere i Grønland har stort set været konstant i en lang årrække. I Nuuk er folketallet steget med 333 siden 1. oktober 2022, og der bor nu 19.866 eller en tredjedel af befolkningen. I 2023 boede der 17.067 personer i Danmark, som er født i Grønland. En fjerdedel af den grønlandsk fødte befolkning bor således i Danmark.

2.2 Historisk udredning af forholdet mellem Danmark og Grønland samt spiralsagen

Naalakkersuisut og regeringen indgik den 22. juni 2023 aftale om et kommissorium for en historisk udredning af

forholdet mellem Grønland og Danmark som opfølgning på Naalakkersuisut og regeringens fælleserklæring herom af 9. juni 2022. Udredningen skal omhandle de væsentligste politiske beslutninger, begivenheder og øvrige forhold, handlinger og forløb, som medvirkede til at præge udviklingen af Grønland, forholdet mellem Grønland og Danmark, eller som fik konsekvenser for den grønlandske befolkning fra 1945 til nu. Danmark tilvejebringer en samlet finansiering på 45 mio. kr. til udredningen, som forventes at have en varighed på ca. fem år. Arbejdet med den historiske udredning forankres ved Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet).

Naalakkersuisut og regeringen indgik i september 2022 aftale om at få udarbejdet en uvildig udredning af den såkaldte spiralsag. Grønlandske kvinder og unge piger fik fra 1960'erne og frem opsat en svangerskabsforebyggende spiral. Det gjaldt også grønlandske elever, der opholdt sig i Danmark på bl.a. efterskoler. Udredningen skal afdække den historiske kontekst for denne praksis frem til og med 1991, hvor Grønland overtog sundhedsområdet, beslutningsforløbet og gennemførelsen af initiativet. Derudover skal den afdække det retlige, sundhedsfaglige og administrative grundlag for opsætning af spiraler på daværende tidspunkt. Den uvildige udredning blev igangsat den 30. maj 2023 og forventes afsluttet i maj 2025.

2.3 Styrket indsats for udsatte børn og unge i Grønland

Arbejdet med at implementere de 16 anbefalinger fra 2020-rapporten om det grønlandsk-danske tværgående arbejde for en styrket indsats for udsatte børn og unge i Grønland fortsatte i 2023, og flere af initiativerne er gennemført.

Der blev med aftalen om udmøntning af SSA-reserven for 2024-2027 afsat i alt 18 mio. kr. i årene 2024-2026 til understøttelse af den styrkede indsats for udsatte børn og unge i Grønland.

Med barnets lov, der trådte i kraft den 1. januar 2024, er der indført en mulighed for, at fagpersoner i Danmark kan underrette myndigheder i Grønland ved bekymring for et barn eller en ung, der opholder sig i Grønland.

2.4 Socialt udsatte grønlændere i Danmark

Der skønnes at være 1.000-1.500 socialt udsatte grønlændere i Danmark.

I aftale om udmøntning af SSA-reserven for 2023-2026 blev der afsat 7,8 mio. kr. til at styrke sagsbehandlingen og samarbejdet i børnesager med grønlandske familier i danske kommuner, herunder tilpasning og oversættelse af psykologiske test, oplysningsmateriale på grønlandsk til forældre og børn samt til et rådgivningsteam forankret i Foreningen Grønlandske Børn. Det har vist sig, at initiativet ikke kan gennemføres inden for den fastsatte tidsramme. Med aftalen om udmøntning af SSA-reserven for 2024-2027 blev det derfor aftalt, at der i stedet foretages en forundersøgelse i 2024, som skal danne grundlag for en stillingtagen til videre proces.

I aftale om udmøntning af SSA-reserven for 2024-2027 blev der afsat 11,5 mio. kr. i perioden 2024-2026 til videreførelse af midler til De Grønlandske Huse i hhv. Aalborg, Aarhus, København og Odense til husenes indsats for nytilkomne grønlændere i Danmark. De Grønlandske Huse får også tilført 6 mio. kr. på FL23 fra Nordatlantpuljen i perioden 2023-2026 til etablering og drift af kollegier til grønlandske førsteårsstuderende i Aalborg og København.

Der blev endvidere på FL23 afsat 3 mio. kr. fra Nordatlantpuljen til en undersøgelse af grønlænderes levevilkår og -forhold i Danmark, hvor der fokuseres på flyttemønstre fra Grønland til Danmark. Undersøgelsen gennemføres af det Nationale Forskningscenter for Velfærd (VIVE) i 2024 og 2025.

2.5 Justitsområdet i Grønland

Grønlands Politi implementerede pr. 1. januar 2023 politireformen, som de danske politikredse gennemførte i 2007. Samtidig blev politiloven samt en række bekendtgørelser sat i kraft for Grønland. Ved gennemførelsen af politireformen har Den Uafhængige Politiklagemyndighed fået kompetence i Grønland, ligesom forurettedes retsstilling i kriminalsager er styrket bl.a. ved at indføre en generel vejlednings- og underretningspligt for politiet over for forurettede eller dennes efterladte nære pårørende.

Grønlands Politi har i dag ikke adgang til politiets sagsstyringssystem, POLSAS. Udrulningen af POLSAS til Grønlands Politi, som skal forbedre sagsbehandlingsløsningen og understøtte en ensartet sagsbehandling på tværs af rigsfællesskabet, forventes påbegyndt i 2024.

Grønlands Politi har gennemført initiativer ift. forebyggelsesindsatsen samt indsatsen mod seksuelle overgreb. I forhold til modernisering af Grønlands Politis bygninger er der planlagt renovering af 18 stationer og detentioner i Grønland, hvoraf 15 lokationer er afsluttet og tre er planlagt afsluttet primo 2024. Derudover er byggeriet af en ny politistation i Ilulissat og Upernavik påbegyndt, og begge

byggerier forventes at stå færdig i andet kvartal 2024. Ombygning af vagtcentralen i Nuuk er afsluttet, hvilket er en forudsætning for etableringen af videolink og samtaleanlæg på 22 lokalstationer, som er en del af Grønlands Politis detentionsovervågning. Planlægning og implementering af detentionsovervågning er igangsat.

Kriminalforsorgen har på baggrund af resultaterne af en opfølgning på en undersøgelse fra VIVE vedr. belastningsreaktioner hos bl.a. anstaltsbetjente i 2023 arbejdet med udvikling af kriseberedskabet i anstalterne. Arbejdet fortsætter i det kommende år med henblik på at imødegå psykiske belastningsreaktioner hos anstaltsbetjentene.

Kriminalforsorgen i Grønland havde også i 2023 en høj kapacitetsudnyttelse – både i forhold til tilbageholdte og domfældte, herunder forvarede. Kriminalforsorgen har igangsat et arbejde med at identificere mulige initiativer, der kan nedbringe ventelisten til anstaltsanbringelser.

Regeringen besluttede i juni 2023 at arbejde på at skabe det fornødne grundlag for, at løn- og ansættelsesvilkår for statsansatte tjenestemænd i Grønland varigt bliver ligestillet med vilkårene for tjenestemænd i Danmark, herunder politi- og anstaltsbetjentene. Det vil skulle aftales mellem aftalparterne, og det konkrete tidspunkt for ikrafttrædelse er derfor endnu ikke fastlagt. De midlertidige lønforbedringsaftaler for politi- og anstaltsbetjente i Grønland, der blev indgået i henholdsvis 2020 og 2021, er i december 2023 forlænget frem til 31. marts 2026. Regeringen besluttede dertil i november 2023, at ligestillingen også skal omfatte statens overenskomstsansatte.

Inatsisartut har på efterårssamlingen tilsluttet sig lovforslag om ændring af kriminallov for Grønland og retsplejelov for Grønland (Initiativer mod digitale krænkelser, herunder forbud mod grooming, sidestilling af samleje med barn med voldtægt, tilsnigelse af samleje, religiøse lederes udnyttelse af religiøs afhængighed med henblik på at skaffe sig samleje mv.). Lovforslaget er i 2024 fremsat for Folketinget. En lovændring om implementering af National Enhed for Særlig Kriminalitet (NSK) i Grønland træder i kraft i 2024. Hertil kommer, at en ændring af kriminalloven med en selvstændig kriminalisering af psykisk vold er trådt i kraft i 2024.

Den 22. november 2023 indgik regeringen og alle Folketingets partier en flerårsaftale for domstolenes økonomi for 2024-2027. Der er i perioden afsat 50,1 mio. kr. til initiativer vedrørende Grønland. Aftalen vil bl.a. styrke it-understøttelsen af domstolene i Grønland, herunder digitaliseringen i Grønland. Landsforsvareren styrkes, og der afsættes midler til oprettelse af en bistandsværgekoordinator. Herudover er der afsat midler til ansættelse af yderligere personale ved kredsretterne, herunder dommere.

2.6 Udlændingeområdet i Grønland

Udlændinge- og Integrationsministeriet vil i 1. kvartal 2024 i samarbejde med de grønlandske myndigheder tage initiativ

til at ajourføre indfødsretslovgivningen i Grønland. Den seneste lovændring på indfødsretsområdet, der er ajourført i Grønland, er fra december 2016.

Regeringen og Naalakkersuisut indgik den 6. september 2023 en revideret fast track-aftale, som giver udenlandske sundhedspersoner mulighed for hurtigere at få arbejds- og opholdstilladelse med henblik på ansættelse i det grønlandske sundhedsvæsen.

2.7 Arbejdsmiljøområdet og arbejdsskadesikring

Den 1. juli 2023 vedtog Folketinget en lovændring, der betyder, at den grønlandske arbejdsmiljølov er opdateret, så den stemmer overens med udviklingen på arbejdsmiljøområdet. Lovændringen indebærer bl.a. et styrket fokus på psykisk arbejdsmiljø, højere bøder for virksomheder, der overtræder reglerne i arbejdsmiljøloven, skærpede krav til virksomhedernes arbejdspladsvurderinger og modernisering af reglerne om virksomhedernes samarbejde om sikkerhed og sundhed.

Derudover har Beskæftigelsesministeriet sammen med Grønlands Selvstyre udarbejdet et forslag til ændring af lov for Grønland om arbejdsskadesikring. Lovforslaget ventes efter behandling i Grønland at blive fremsat i Folketinget i 2024-2025. Lovforslaget indeholder regler om en lempeligere vurdering af anerkendelsesspørgsmålet ved arbejdsulykker og en opdatering og forenkling af arbejdsskadesystemet.

2.8 Oprydning af tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland

Naalakkersuisut og regeringen indgik i januar 2018 aftale om oprydning efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland på lokaliteter, som ikke længere er i anvendelse, og som ikke er overdraget til andre eller omfattet af øvrige aftaler. Der er i forsvarsforliget 2018-2023 afsat 180 mio. kr. til oprydningen, hvoraf ca. 35 mio. kr. er anvendt ved udgangen af 2023.

Der er siden 2018 gennemført en række kortlægninger, oprydningsaktiviteter og miljøvurderinger, bl.a. i Ikateq og Ittoqqortoormiit (Hvalrosbugten) i Østgrønland samt i Marraq syd for Nuuk. Oprydningsopgaverne er bl.a. udfordret af en kort arbejdsæson på lokaliteter, der er vanskelig tilgængelige. Indsatser på alle lokaliteter planlægges efter Grønlands Nationalmuseum og Arkivs forudgående vurderinger af lokaliteternes kulturværdi.

Der er ultimo 2023 udarbejdet en evalueringsrapport vedr. udmøntning af den politiske aftale fra 2018. Evalueringen viser behov for at fortsætte arbejdet efter 2023. Restbevillingen er videreført til formålet på FL24.

2.9 Opdatering af søkort

En væsentlig forudsætning for søfart og sejladsikkerhed i Arktis er pålidelige søkort. Geodatastyrelsen har siden 2009 haft en samarbejdsaftale med Grønlands Selvstyre om at modernisere og opdatere søkort i det sydvestlige Grønland (Nunap Isua-Upernavik), så de er egnede til moderne navigation til gavn for civile, suverænitethåndhævelse og erhvervsudvikling. Ved udgangen af 2023 var der produceret 55 af de i alt 73 søkort, som aftalen omfatter. De resterende 18 søkort skal senest være udarbejdet ved udgangen af 2026. Der er på FL24 afsat 10,4 mio. kr. årligt i perioden 2024-26 til færdiggørelsen. På FL23 blev der afsat 4,4 mio. kr. i perioden 2023-2024 til kortlægning af udvalgte områder af det kystnære skærområde i Grønland ved hjælp af satellit teknologi for at forbedre kystnær sejlads og sejladsikkerhed. Geodatastyrelsen har sendt projektet i udbud i november 2023 og forventer at have en leverandør i starten af 2024.

2.10 Overtagelse af sagsområder

Naalakkersuisut bemyndigede i november 2021 Formanden for Naalakkersuisut og Naalakkersuisoq for Erhverv og Handel til at forberede kommende igangsættelse af forhandlinger med rigsmyndighederne angående overtagelse af sagsområdet selskabs-, regnskabs- og revisorområdet i henhold til § 3, stk. 3, i selvstyreloven.

3. FÆLLES SAMARBEJDS- OG INDSATSOMRÅDER

3.1 Opdatering af lovgivning mv.

Regeringen har iværksat, at alle ministerier i samarbejde med Færøernes landsstyre og Naalakkersuisut gennemgår deres ressort med henblik på at danne et samlet tværgående overblik over udeståender fx i lovgivningsarbejde og lignende i relation til Færøerne og Grønland, jf. regeringsgrundlaget. Der udarbejdes på baggrund heraf en samlet konkret handlingsplan henholdsvis for Færøerne og Grønland, som sikrer en fælles forståelse af, hvilke udeståender der eksisterer, og hvordan disse løses, herunder hvorledes der prioriteres på tværs af de udestående sager, så der sikres et særligt fokus på at løse de samlet set højest prioriterede sager først.

3.2 Styrket samarbejde på det udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske område

Danmark, Færøerne og Grønland samarbejder på det udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske område inden for rammerne af hjemmestyre- og selvstyreordningerne samt grundloven. Udenrigstjenesten arbejder for hele rigsfællesskabets interesser, og Forsvaret værner om hele rigsfællesskabets sikkerhed. Samarbejdet foregår både bilateralt og i en række internationale fora gennem tæt koordination af landenes interesser.

Regeringen, Færøernes landsstyre og Naalakkersuisut ønsker et tæt, respektfuldt og ligestillet samarbejde om udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik med særlig relevans for Færøerne og Grønland. Deling af både klassificeret og uklassificeret information er et vigtigt element heri.

Naalakkersuisut var den 6. juni 2023 vært for det andet møde i Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitisk Kontaktudvalg, som blev afholdt i Nuuk. Første møde i udvalget fandt sted i juni 2022 i Tórshavn. Udvalget havde på mødet i Nuuk fokus på Ruslands fortsatte krig i Ukraine, den udenrigspolitiske udvikling i Arktis, informationsudveksling og en række konkrete sager, jf. mødets sluterklæring. Udvalget er en politisk overbygning på det løbende tætte samarbejde mellem Danmark, Færøerne og Grønland på det udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske område. Danmark har formandskabet for Kontaktudvalget i 2024.

Samarbejde om USA's engagement i Grønland

I december 2022 meddelte det amerikanske luftvåben, at servicekontrakten på Thulebasen tildeles det grønlandske selskab Inuusuk A/S (nu Inussuk A/S) for en 12-årig periode. Kontrakten har en værdi på op til 27,8 mia. kr. og blev indledt i begyndelsen af 2023 med fuld overtagelse af drift og vedligehold af Thulebasen pr. 1. oktober 2023. Meddelelsen blev mødt med tilfredshed fra både Naalakkersuisut og regeringen. Efter grønlandsk ønske ændrede Thule Air Base den 6. april 2023 navn til Pituffik Space Base.

I juli 2021 oplyste USA, at man har afsat 10,4 mio. USD til at styrke og udvikle det civile samarbejde med Grønland. De nye midler kom i forlængelse af 12,1 mio. USD, som USA bevilligede i 2020. Der er således etableret et økonomisk grundlag for at videreudvikle samarbejdet om fx handel, investeringer, økonomiske forhold, energi, råstoffer, uddannelse, turisme og naturforvaltning. Implementeringen af projekterne sker i samarbejde mellem grønlandske og amerikanske myndigheder, mens den overordnede udvikling følges i Joint Committee mellem USA, Grønland og Danmark, hvor seneste møde fandt sted den 28. september 2023 i Grønland.

Færøernes og Grønlands relationer til EU

EU er en vigtig samarbejdspartner for både Færøerne og Grønland, og der arbejdes løbende på at styrke og udbygge relationerne. Danmark bistår så vidt muligt i dette arbejde.

Færøerne arbejder fortsat målrettet på at øge samarbejdet med EU, herunder særligt i form af en forbedret handelsaftale. Dialogen mellem EU-Kommissionen og Færøerne om et tættere samarbejde er intensiveret det seneste år, og den 16. januar 2024 godkendte Rådet for EU's Økonomi- og Finansministre et endeligt udkast til aftale om styrkelse af samarbejdet. Samarbejdsaftalen vurderes at være et positivt skridt hen imod en forbedret handelsaftale mellem Færøerne og EU.

Grønland er knyttet til EU gennem associeringsordningen for oversøiske lande og territorier (OLT). Rådet vedtog den 5. oktober 2021 rådsafgørelsen for EU's OLT'er inkl. Grønland, der bl.a. afsætter 225 mio. euro til Grønland i EU-budgetperioden 2021-2027.

EU-Kommissionen vedtog i maj 2022 en formel beslutning om at etablere et EU-kontor i Nuuk. Kontoret skal understøtte det aktuelle samarbejde i forhold til EU's budgetstøtte til Grønland inden for uddannelse og grøn vækst og identificere nye samarbejdsmuligheder. Kontoret forventes etableret i første halvdel af 2024.

Naalakkersuisut og EU-Kommissionen underskrev i november 2023 en partnerskabserklæring om strategisk samarbejde på området for kritiske mineraler.

Endelig har Grønland og EU en fiskeripartnerskabsaftale om bæredygtigt fiskeri med tilhørende protokol, der regulerer EU's fiskeri i grønlandsk farvand samt EU's betaling herfor. Den nuværende aftale for perioden 2021-2026 og en underliggende protokol for perioden 2021-2024 blev indgået i januar 2021. Det ventes, at EU-betalingen til Grønland for fiskerirettigheder og budgetstøtte til fiskerisektoren samlet set vil udgøre 99 mio. euro i den seksårige partnerskabsperiode. Hertil kommer licensbetaling til Grønland fra rederier i EU. I november 2023 indgik Grønland og EU en aftale om fiskerimuligheder i 2024, som er den sidste årlige aftale med EU under den nuværende protokol.

Udenrigs- og sikkerhedspolitik

Forsvarets Efterretningstjeneste (FE) vurderer, at Rusland vil foretrække at holde de sikkerhedspolitiske spændinger med Vesten ude af Arktis, men det er muligt, at Rusland ændrer sin kurs i en mere konfrontatorisk retning – retorisk, diplomatisk og militært. Det sikkerhedspolitiske klima i regionen bliver mere ustabil på grund af en generelt øget militær aktivitet fra Rusland og Vesten, og fordi der efter russisk opfattelse er en stigende trussel fra USA og NATO. Kinas interesser i Arktis er langsigtede og består i at sikre sig adgang til regionens naturressourcer og udnytte dens strategiske potentiale. Krigen i Ukraine medfører, at Rusland gradvist er nødt til at give Kina øget adgang i Arktis. Det kan udvikle sig til, at de to lande i fremtiden vil samarbejde militært i regionen.

Færøernes landsstyre og Naalakkersuisut har udtrykt forømmelse af Ruslands krig i Ukraine og tilsluttet sig EU's sanktioner mod Rusland, der er koordineret med øvrige vestlige lande.

Samarbejdet med Rusland i Arktisk Råd har været sat i bero siden den 3. marts 2022. Den 11. maj 2023 blev formandskabet på et virtuelt embedsmandsmøde med deltagelse af alle otte arktiske stater overdraget fra Rusland til Norge. Efter overdragelsen er der åbnet op for, at beslutninger på teknisk niveau kan træffes i skriftlig procedure blandt alle otte medlemsstater, herunder Rusland. Der er ikke tale om

en normalisering af samarbejdet med Rusland, og der afholdes fortsat ikke fysiske eller virtuelle møder. Arktisk Råd er ikke mindst vigtig i forhold til de oprindelige folk og lokale indbyggere i Arktis, hvis muligheder for bæredygtig udvikling udgør kernen i Arktisk Råds arbejde. Der er tæt koordination mellem Danmark, Færøerne og Grønland om den videre dialog med de øvrige ligesindede arktiske stater om, hvordan arbejdet i Arktisk Råd kan fortsættes, så Rådets beståen og funktionsdygtighed også sikres på længere sigt.

Politiets Efterretningstjeneste (PET) har tidligere vurderet, at russisk og kinesisk efterretningsvirksomhed, herunder spionage og påvirkningsaktivitet, udgør en trussel mod visse danske, færøske og grønlandske myndigheder, beslutningstagere, virksomheder og forskningsinstitutioner i Arktis og Nordatlanten. For at imødegå truslen fra efterretningsaktivitet rådgiver PET løbende færøske og grønlandske myndigheder samt rigsmyndigheder. PET gennemfører i den forbindelse bl.a. kurser om god sikkerhedskultur, briefinger om spionagetruslen og gennemgange af den fysiske sikkerhed. Rådgivningen omfatter også virksomheder, uddannelsesinstitutioner og politiet.

PET og FE har løbende dialog med de færøske og grønlandske myndigheder samt rigsmyndighederne om den overordnede sikkerhedspolitiske udvikling.

Samarbejdet på det forsvarspolitiske område

Forsvaret varetager myndighedsopgaver på Færøerne og i Grønland, bl.a. i form af farvandsovervågning og suverænitetshævdelse. Forsvaret bidrager også til at løse en række øvrige opgaver som følge af sin tilstedeværelse, herunder fiskeriinspektion, støtte til politiet samt eftersøgnings- og redningstjeneste. Fx bistod Forsvaret i september 2023 Grønlands Politi i forbindelse med grundstødningen af krydstogtskibet Ocean Explorer i Nationalparken i Nordøstgrønland. Forsvaret varetager også søopmåling og opgaver på havmiljøområdet i Grønland.

Et stort flertal i Folketinget indgik den 28. juni 2023 en rammeaftale om et nyt forsvarsforlig. Forud herfor aftalte regeringen, Færøernes landsstyre og Naalakkersuisut et fælles grundlag for forhold vedr. Arktis og Nordatlanten i forsvarsforliget. Forliget vil blive implementeret gennem en række delaftaler, og regeringen har en tæt dialog med Færøernes landsstyre og Naalakkersuisut om forhold vedr. Arktis og Nordatlanten. Første delaftale under forsvarsforliget blev indgået den 18. januar 2024 og er udformet med tæt inddragelse af Færøernes landsstyre og Naalakkersuisut og med øje for, hvordan Forsvaret i samarbejde med relevante myndigheder kan bidrage til hele Kongerigetets sikkerhed.

Implementeringen af Arktis-kapacitetspakke fra 2021 er igangsat og vil forløbe parallelt med indfasningen af det kommende forsvarsforlig. Forsvarsministeriet er i dialog med Færøerne og Grønland om implementering af initiativerne i pakken, idet flere af initiativerne søges sammen-tænkt med implementeringen af det nye forsvarsforlig.

Der er fortsat stigende forsvarsinteresse for Arktis og Nordatlanten. I 2023 blev der afholdt en NATO-øvelse i farvandet omkring Færøerne, og der var ligesom i 2022 flere amerikanske flådebesøg på Færøerne. I juni 2023 afholdtes NATO Innovation Challenge i Nuuk.

Cyberområdet

Fremmede stater og kriminelle hackere udgør en vedvarende og alvorlig cybertrussel mod hele rigsfællesskabet. FE oplyste i marts 2023 i ”Cybertruslen mod Grønland”, at der har været flere cyberangreb i Grønland, som påvirkede samfundsvigtige funktioner. Center for Cybersikkerhed (CFCS) yder løbende rådgivning til Færøerne og Grønland om cyber- og informationssikkerhed, herunder rådgivning vedr. beskyttelsen af kritisk it-infrastruktur. CFCS’s nordatlantiske rådgivningsteam yder fortsat støtte til Grønlands Digitaliseringsstyrelses indsats for at styrke Grønlands cyberforsvar. CFCS er også løbende i dialog med færøske myndigheder og virksomheder om cybersikkerhed, hvilket bl.a. har resulteret i en række konkrete samarbejdsområder.

3.3 Styrket forskning i klima, miljø, energi og havet

Der er i 2024 afsat 35 mio. kr. til aktiviteter under Nationalt Center for Klimaforskning (NCKF) ved DMI, som bl.a. fokuserer på klimaforandringer i Arktis, herunder både overvågning og fremskrivning af afsmeltningen fra indlandsisen og udviklingen i havisen samt et fokus på klimaændringer i og omkring Nordatlanten både på kort og langt sigt. Midlerne skal endvidere understøtte NCKF’s samarbejde med andre klimaforskningsinstitutioner i rigsfællesskabet.

Der er i 2024 afsat 21,2 mio. kr. til Program for overvågning af Grønlands Indlandsis og det tidligere amerikanske Greenland Climate Network, som monitorer klimaforandringer og massebalance af Indlandsisen i Grønland. Aktiviteterne udføres i samarbejde mellem GEUS og ASIAQ (Grønlands forundersøgelser).

Regeringen afsatte sammen med Folketingets partier i november 2023, som led i aftaler om fordeling af forskningsreserven mv. for 2024, 50 mio. kr. til at styrke den arktiske forskning, der kan bidrage til en bæredygtig udvikling i Arktis gennem en større forståelse af klimaforandringerne og deres betydning for både biodiversitet, økosystemer, kulturarv og levevilkår i Arktis. Det gælder også sociale og kulturelle ændringer i de arktiske samfund som følge af klimaforandringer.

Gennem klimastøtte til Arktis under Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet anvendes der 19,6 mio. kr. i 2024 på bl.a. langsigtede arktiske klimaundersøgelser i Grønland. Indsætterne gennemføres af færøske, grønlandske og danske videns- og forskningsinstitutioner. De langsigtede indsatser har betydning for forståelsen af, hvordan klimaforandringerne påvirker Arktis og bidrager til rigsfællesskabets klimaforskningsindsatser i bl.a. Arktisk Råd.

Gennem miljøstøtte til Arktis under Miljøministeriet anvendes der 33,5 mio. kr. i 2024 på bl.a. langsigtede samt enkeltstående arktiske miljø- og naturundersøgelser ved Færøerne og i Grønland. Indsatserne gennemføres af færøske, grønlandske og danske videns- og forskningsinstitutioner. De langsigtede indsatser bidrager til internationale natur- og miljøkonventioner, Arktisk Råd og andre relevante fora og er væsentlige for forståelsen af, hvordan miljø, natur og klimaforandringerne påvirker befolkningen i Arktis og regionens økosystemer, herunder marine økosystemer.

3.4 Styrket kendskab til rigsfællesskabet på kultur- og undervisningsområdet

På Kulturministeriets område er der afsat i alt 133,0 mio. kr. i perioden 2023-2027 til initiativer målrettet Færøerne og Grønland. Det omfatter bl.a. initiativer, som har til formål at styrke kendskabet til færøsk og grønlandsk kultur, samfund og sprog. Der er fx afsat midler i perioden 2025-2026 til udarbejdelse af én eller evt. flere dokumentarfilm om Grønlands demokratiske fortid, nutid og fremtid, ligesom det med Filmaftalen 2024-2027 blev aftalt at sidestille danskproducerede film på færøsk og grønlandsk med film på dansk. Danske producenter kan således søge om støtte til film på færøsk og grønlandsk på lige fod med dansksprogede film.

Der er også iværksat initiativer, der skal bringe unge sammen på tværs af rigsdelen og styrke fællesskabet. Det gælder fx Sjómaq-projektet, som støtter unges egne aktiviteter, der spænder over mindst to af rigsdelen, samt rigsfællesskabets højskolestipendium, der yder tilskud til grønlandske, færøske og danske unges højskoleophold i en anden del af rigsfællesskabet.

På Børne- og Undervisningsministeriets område er der afsat i alt 39,9 mio. kr. i perioden 2023-2027 til initiativer målrettet Færøerne og Grønland. Midlerne er bl.a. afsat til en sommerskole i Grønland (Joint Science in Education Project) og tilføjelse af et kanonpunkt om Færøerne og Grønland samt etablering af en rejsepulje og en uddannelsespulje. Der

er endvidere afsat midler til en undervisningspulje om det moderne færøske og grønlandske samfund, udvikling af undervisningsmaterialer om Danmarks kolonihistorie samt styrkelse af børn og unges viden om Grønland gennem skoletjenester.

3.5 Finansiell regulering mv.

Lov for Færøerne om gennemførelse af restriktive foranstaltninger over for Rusland og Belarus trådte i kraft den 1. juli 2023. Umiddelbart i forlængelse heraf har Erhvervsministeriet udstedt bekendtgørelse for Færøerne om restriktive foranstaltninger mod Rusland og Belarus på Erhvervsministeriets område. På området for restrukturerings og afvikling af visse finansielle virksomheder trådte en anordning i kraft for Færøerne den 1. januar 2024, der også ophævede lov om finansiell stabilitet.

Der skal i 2024 behandles en række anordninger for Færøerne i Lagtinget med henblik på ikrafttrædelse den 1. juli 2024. Det gælder ændringslove til lov om finansiell virksomhed og lov om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask og finansiering af terrorisme (hvidvaskloven).

Lov for Grønland om gennemførelse af restriktive foranstaltninger over for Rusland og Belarus på sagsområder, der ikke er overtaget, trådte i kraft den 10. marts 2023. Der skal med hjemmel i loven udstedes en bekendtgørelse om anvendelsen af bestemmelserne i forordningerne og disse forordningers bilag.

I 2024 skal en række anordninger for Grønland behandles i Inatsisartut med henblik på forventet ikrafttrædelse den 1. juli 2024. Det gælder ændringslove til lov om finansiell virksomhed, lov om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask og finansiering af terrorisme (hvidvaskloven) samt ændringer af lov om en garantifond for skadesforsikringselskaber. Sidstnævnte lov skal sættes i kraft for Grønland bl.a. med det formål, at Garantifonden fremadrettet skal kunne dække arbejdsulykkesforsikringer i Grønland.